

NA-60

Savoy megyei líreri
néprajzi adattár

NA-60

Griffó Pruter falu

Griffó ideje

Tartalom; leírás

13 lap, 2 képek

Földrajzi minták; Pustakovács

Számmutató; XXXIII.

Iratgyűjtő

**MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT**

KISKUNHALASI GYÁRA

Leletkezés

átvezető és jegyző list. 64. oldal

Tomogy m.
No. arca'i járás

Másolat.

Pusztakovácsi község
monográfiája.

Összeállította:

özv. Pinter Fannié.
törd.

Lakóhelyünk neve a szétosztott való első településtől ered, 1. (1400-as évek körül, de főképp a tatárjárás utáni időről.) - pusztasági, pusztai, - majd később pusztai telepés csoportosulástól. - Az előbbi nevet kb. a török időkig viseltette, mert az 1526-os mohácsi vész idején már pusztai kovácsi elnevezés szerepelt egy adományozó okmányon, mely szerint a pusztai területről bizonyos darabot Ferdinánd adományozott egy a harcokban vitézül álló Covats nevű egyénnek. Ez az okmány a felszabadítói háború alkalmával a közig. hivatalos kiírásokkor megsemmisült. Azonban én magam is láttam ezt a pergament fele okmányt. 1936-ban. A közig. neve az 1700-1740-1780. nas években már Pusztakovácsi és a mai napig is az.

Az első település a mostani községtől északra nyugati irányban - kb. 3 km. - nyire volt, az u. n. külső homokos csapáson. Azonban a lakosság megismerhette a futóhomok mostohaságát és keleti irányban próbált hűsödni, újból letelepedni, ahol termékeny feketé - és részben kötöttebb talajra bukkant. A próbálkozások sikerrel jártak, tehát a második település megindult. Azonban az új település sem volt csoportos, hanem csak szórványos, pusztaszerű, hészagos. Érett van még ma is a falu szivében be nem épített területek sorozata, azért szétoszt még ma is a falu.

Lakóhelyünk területe 7703 ha. Ettől a területből $\frac{2}{3}$ -ad 3. része a „magyságos uraké” volt, de különösen a termőföld jara. Az „úr rendszer” felszámolásával a termőföld a kélt, aki megmunkálja, megváltozott a határ kéje. Minden darabka föld, amelyen áldott kérges Tenyerek dolgoznak, örömmel és bőséggel terem a „magunknak dolgozunk” munka gyümölcsét.

Lakóhelyünk területén két fő I. sz. és egy kísérleti gazdaság, ugyancsak gépállomás is működik.

A település északi részén lévő szétosztott településeket össze kellene vonni a közigazgatás - iskoláztatás stb. szempontjából is pl. - Felső és Alsó-kőhéd, - Prózsa-pata, -

Nyires pta. - Póla völgy. Létkeket irányban elterülő Hísteürös-Nagykürös ptaikat pedig Tanya központokká kellene alakítani és ellátni - közgazdasági szervekkel, 5-7-9 km-re fekszenek az anyaközségtől.

Érdekes községeink: Tráska - Bussák, Öreglak - Somgyvár, Osztopán, Somgyfajsz, Libiczkozma, Níkla. -

4. Fárasi székhelyünk: karcali - egyúttal környékünk legközelebbi piaca is. Rendszeresített autóbussé járótunk van. Megyei székhelyünk: Kaposvár; - nagy piaci eshetőségekkel, bevásárló központunk, - iskoláiban sok gyermek tanul a faluból. Vonattal, autóbusszal megközelíthető.

II.

1. Lakóhelyünk tengerszintfeletti magassága 791 m. Sérülékeny felszíne változatos. Nyugati részén a somgyi homok hullámos talaja terül el. Legkietlenebb része ahol a „gilics-tüske” - „bátakalács”, - szürke szertörés”, - terem, egyéb növényzete nagyon gyér, soké fuzsai, „Lónyias” domb. (Homoktenger) - ez a homokvonulat nyugatról északkelet felé húzódva szegélyezi a lakóhely belső területét; amely már fekete löszös - felkötött kiviláló termő-talaj. A homokréteg keleti nyúlványát szegélyező részén erdő-bokros-bankás részeket találunk, mely már termékenyebb, településkor alkalmas rész. pl. Póla völgy; - Nyires pta. Póla völgy fekvése - észak - dél irányú domb lejtős-bankás. Nyires pta sík térségen terül el. Pólavölgy déli részén vízhozalalékos porhós lerakódást találunk, mely az erőes hóolvadás - stb. vízfolyam munkája révén halmozódott fel.

A nyiresi külső csapáson is előfordulnak vízhozalalékos omlások, mállások. Több helyen a víz behatol egy-egy ponton a talaj alá, üregeket váj és tovább vagy lejtett tör utat magának a laza homok rétegben. Sokszor megismerik, hogy ilyen esetben egy-egy téren alatt, vagy kősi és egyéb téren alatt berakad és a talaj réteg és bizony többször okozott már nem éppen kicsiny kárt. - kellenetlenségét. A

homoktenger wasznítása céljából a fátáni mozdalom keretében próbaként bizonyos területen akác cserjével ültették be. - Másik részen vetéssel próbáljuk meghonosítani az akácot és a törpe fehére fenyőt. - A kísérletelés helyjel-közel nem valószínű hiába valónak. -

Édesapám: Kaufmann Ferenc, 87 éves püspötkovácsi lakos elbeszélése szerint 1890-es évek egyikén - amikor még is iskola padjaiban üldögélt, erős földrengés riasztotta fel a falu nyugalmát. Hépek táncoltak és kecskék a falról, egy pár kémény ledőlt a háztól és a templom boltornata eléje megrepedett. Akkori szakértők sürgették is gyors megjavítását.azonban a „közbitérség” Páthó Páljai csak prát értnek mulva értek erre pá, amikor a mennyezet be is omlott már. Ez a földrengés az egész környéken érezhető volt. - 1934-ér nyaradn szintén jelentkezt gyengébb kivételben. földrengés lakóhelyünk déli (t) részén. Ezt a jelenséget én is észleltem. Sem az előbbi, sem az utóbbi esetek változást nem idéstek elő a felszínen. -

A éghajlattal kapcsolatosan megemlíthetjük, hogy a 2. pégi időben erős - nagyon hideg és hosszú telek voltak. Idősebbek elbeszélése szerint, előfordult az is, hogy reggelre akkora havaság volt, hogy nem tudtak a házból az ajtón vagy ablakon kijönni. Az utóbbi időben 1927-28-as, 1942-es, 1946-os és most 1954-es telek voltak nagyon hosszúak, hidegek.

A megfigyeléseik arról tanuskodnak, hogy a hosszú kemény telet - hűvis-ítés már szokta követni. Előfordult az is, hogy „ködmenyben,” meg „dől mányban” aráltak, kapáltak. Rendszerint az emyhébb telet, kellemes, meleg nyár szokja követni. Ha a tavasz hirtelen felmelegszik, kicsalja a rügyeket, egy hirtelen lehűléssel a „fagyos szentek” elfagyaszja a gyümölcs és egyéb terményfelcséget. A fagy hullám azonban nem egyforma. mértékben pombol. A szélvédett területeken ahol a légáramlás nem zavarja vagy nem keveri fel az emyhébb levegőréteggel a fagyréteget, ott

sok esetben a fagy előzri az aratást is. Pl. 1934-ben el-fagytak a gyöngyös szarvasvölkös búzafélék is.

Május végén fel kellett szántani a búzafélék egy részét.

Pontosan nem lehet megállapítani a fagyveszély állandó-ságát és helyhez kötöttségét, mert némelykor a közép közepe, máskor a kültelki részeken jelentkezik az el-fagyás. A fagyveszély ellen a leggyakoribb esetekben fűszórás-sal védekeznek a lakosság. A fejlődési megfigyelési techi-kával pedig igyekeznek meghatározni a fagyot álló növényzetet.

Lakóhelyünk talaja a közepes hőmérsékletű nyarat bírja jól, akkor fejlődik rendszeresen a növényzet.

Csapaték tekintetében lakóhelyünk nem szegény. A log-tikkasztott - fozsi nyarban is elég gyakran kapunk kiselt - nagyobb csöket a délnyugati - adriai keljárással kapcsolatban. A lakosság azért meresi a délnyugati tájra „rothadt parohnak”. Nem mereshető lakóhelyünk jégvonalának sem. Előfordul, hogy kiselt - nagyobb terü-leteken bizonyos %-ban tartókozik a jégveszély, de nem rendszeresen. A legutóbbi nagyobb jégveszély 1951 nyár végén volt, amikor a közép közepes részeken vonult át a veszély nyugatról kelet felé. A közép felso (ékaki) és déli részeken ugyanekkor semmi kár nem adódott.

A keljárással kapcsolatban fenn áll a mai napig is egy tévhit, amely bizonyos fokú babonás felfogást ad a pl. Ha a légáramlás hirtelen irányt változtat: pl. az északi irányú, déli irányú lek - azért van, hogy az ellenkező irányban felétek brzothányoknak kellemetlen maga ne zavarja az itt lévő békés eu-berék nyugalmát, hanem a pöröködtek ott a alá feljja a szél a szagot!! - Ha csökés közben kibu-vika nap a felhők körül és közben pereg az eső - akkor az „ördög veri a feleségét” mondják. - De ugyan-eből az esettel arra következtetnek, hogy másnapra jó idő lesz.

3.

Lakóhelyünknek nincs rendszeres vízrendszere. A

utak menti árkokban hóolvadás nagy csözev alkalmaival gyülemlik és folyik a víz túlsómban káráraik.

A határ laposabb részein is napadékos időkben áll meg a víz, ahol nincs lefolyása. Az alsó-kölkedi határban van halastó, de annak vizét is a „csisztai berekbe” jövő kis árok táplálja, melynek élete a halastóval meg is szűnik. Nálunk a kenderasztalókat is a szomszédok falvak határainak vires részein lehet csak létesíteni.

Senki időszerű sem állandó forrásunk nincs. - Kútjaink elég bő vizűek, egészen jó ivóvizet szolgáltatnak. Mélységük 6-10 méteresig tapastalható. Az köztig területén kissé lágú-édeskés, a felsőréseken, Prósza pta, Kölked pta és a falu legészakibb tájain, ahol homokos a talaj keményebb az ivóvíz. Nagyon alacsony szárazságban fordul elő golyvás - stromás megbetegedés.

Az alacsonyabb-laposabb részeket árkokkal védi a lakosság a „víz nyomástól.”

A növényzet kialakulásában találunk változást. 4. A falu alsó részén a nyugati hársor helyén, nagy erdőiség volt, mely a somogyfajsi Kund felbontományhoz tartozott. A jelenlegi lakók az első világ háború után földreform idején jutottak ezen hársor helyekhez. A keleti hársora pedig 1918. Márc. Gyuláné földbirtoka volt részben tisztá szántó terület, részben perjes, akácok. Ez a rész a felszabadító háború után jutott a volt mg. családoknak, ahol fel is épültek. A köztig határában lévő erdőben találunk: erdei fenyőt, tölgyet, nyírfát, kanadai nyírfát, kevesebb bükk és kőrisfát, de túlnyomó részben akácot. Az aljnövényzet legtöbbször bodza-köhény, galagonya, nyúlpenyő („semfüsimfa”) vadrózsa. Gyakori erdeintében a futószeder indás bokra, csalan, alkórmis, práprány a tisztább részekben az úde föld helyimfü, ahol általában eltörendő legelő adódik az állatoknak. Az erdő ma mind állami kezelésben van. Az összes területük 180 kat. hold. A „nyiresi” erdő tölgyeséből nagy

aranyú írás eszközöltetett, bányászati fának felmunkálva. Le nem telje írás volt és, hanem sokkora kitérés. Egyébként a fásítási mozgalommal kapcsolatosan a falu belterületén, valamint a merui dűlőutak mentén és egyéb helyeken is fáteljesítés folyik.

Fellegzetes gyógynövényünk: a paradicsomfű, szöröspáncs, csiszóka, szőlőinkben a tyúkú, luesznáinkban lóhereinkben plég nagy mértékben az aranka. Szakszerű írásuk folyamatosan van. Homokos talajaink pedig a fője: Gyógynövényeink közül bőven található: az orosi székfű, pemetefű, zsálya, ökörfarkkóró, seregjőfű, angyas, porcikafű, pirosgyűszűvirág.

A nyíresi erdő tölgyerdeiben sokféle gomba található: vargánya, feckhátú, zöldhátú galambica a sárga nyúl-gomba, keserűgomba és a girák fajtái. Az erdő tisztásain és világosabb részein a sampión.

Legelőink füsei része az apró csirkegomba, szegfűgomba. - A felsorolt ehetőgombák mellett felsorolunk a mérges gombák is, így: a légyölőgaléria, a pörmeteg nagyon gyakoriak. -

Fadonéló állatai közül leggyakrabban a merui nyúl és az őz kerülnek plénk. A pézetti időreben, 40 évvel ezelőtt a szarvasok a dűlővadak csoportjában jártak az erdők pengeteig. Ezek azonban az erdők hiúsításával eltűntek. Róka plég gyakori vendég, sőt még a házak közelébe is bemerészkedik. A mumentes és ritézlő irak a régi idők zord telein nem egyszer farkasra is vadásztak! - Pl. Barcza Ödön helybeli földbitókos kastélyában ösztött egy 1892-ben eljött himfarkas kitömött bőrt, melyet a Kund féle erdőkovácsi szakszabam ő maga lőtt le.

5. Lakóhelyünk talaja kétféle összetételben állapítható meg. Nyugati-északnyugati sár keletfeli húzóda-homokos. - Dél és délkelet feli rész fekete humuszos-lösszäs fél kötött talaj. Az utóbbi a jó termő talaj. Agyagséteget leginkább fél méterre mélységen túl lehet csak

találni! - Ezen a területen eddig még semmiféle kőzet, vagy ásványi anyag nem került felszínre, még mélyebb ásványkutatásánál sem. Mivel a termőföld túlnyomórésztén iraságok gondáskodtak a felszabadulásig, megállapítást nyert, hogy a vetésforgók általában négy évesek voltak. A három-nyomású gondáskodás 1920-as években kiűnt meg. 1945 óta az egyéni és szöveti gazdaságaink a modern agratechnika módjával gondáskodnak. Az eddig vadon-termes-ugar földeket is bevették kulturásvány termeszésére. A gépesített gondáskodás felszámolta a gyom miatt, nem használhatóságát. A kiterjedt gazdaság pl. nagy sikerrel termelt kettő éves kerentűl gyapotot is. A kender és a len már az elibbi idők folyamán is szép eredménnyel termelt vidékünk földjein. Szivesen foglalkoztak is vele az egyének is, mert hársilag felfonták, felszöttek. Most a len és kender szálait már gyárainkhoz szállítják a termelő, ahonnan a kőt vászonárút elkészítésre kapja vissza.

Lakóhelyünk története: A tényleges település a tatárjárás 1241-es esztendőben történt. Előbbi időkben inkább "vándor szállás", - vagyis ideiglenes megtelepülés lehetett. Egyesek szerint István király idejében már éltek itt prgam magyarok, de mivel megtagadták a keresztény felvételét, hát elkergették őket. Erről azonban hiteles adataink nincsenek. Szonbau V. Péla király felve a tatárok ismételt betöréséről tőlünk 7-8 km-re (távolságban kettő) fekvő területen egymástól 4-5 km-re távolságban kettő kövár felérőgeket építtetett; az egyik, "Pékavár" a másik, "Rondarás" néven szerepel a nép nyelvén. (Az elibbit pengéleg béka lepté meg egy erősebb időkben alkalmával, az utóbbit pedig valamiféle tüé festette be feketére - kormossa, - immit az elnevezések.) Ezeket a várakat később nagy földbirtok területtel két testvér kapta volna meg királyi kegyből, akik aztán állandó testvér harcot folytattak egymás ellen. Lelakoztatták egymás jobbágyait, felferceselték holmijukat,

lerombolták várakat. Mikor aztán 1460-as 70-es évek között az egyik testvér, a bikavári, sikeresen küzdött a másik testvért vára nevével együtt, a várat felpró-
 kálta, lerombolta, a maradék jobbágy néptől megszerítte
 onnit és ide települt volna, ahol oltalmat talált, a
 már akkor itt lakó, "szöllésig" között. Sokat azonban vi-
 szel kuszáltak közülük. A feuti várak nem a mi kö-
 szünk határában voltak és ma már csak helyük
 van meg, de semmiféle épület maradvány nincs.
 I. v. azokat a helyeket is művelik már régóta, s ki-
 szedték a földből mindent. Ézrel a jobbágy kötevény
 szeggel rámszerűleg felszaporított ugyan a lakosság
 száma. A tatárk megjelenés előtti rándások állító-
 lag a Dunáról jöttek volna ide, mert megkergette
 volna őket a Dráva. Tehát ide menekültek a vi. elől.

Még 1526-ban, a mohácsi vész idején is a kültő
 homokos sárpáson laknak, a mostani templom
 környékén temetkeztek. A tulajdonképpeni betelepülés
 a faluba a török idők utánra esik. - 1848-as sza-
 badságharc mozgalomban részt vesz a köztig elg.
 számos férfija; köztük az én nagyapám is - edes-
 apám apja: Koufmann Kátyás. Sokszor beszélt nekünk
 Kossuthról, akinek katonája volt. Feltűnt őt a drága-
 remegő kesű öreg egy Kossuth bankót is (1923-ban halt
 meg 93 éves korában) - ugyanakkor ő mesélte, hogy fő-
 kai kor is járt itt a falunkban a szabadságharc é-
 veiben Nagy Pál László nevű földbirtokos család-
 nál, akinek pokona volt Laborfalvi Róza az iró-
 akkori menyasszonya. Ebben az időben már van
 több földesúr a faluban; Bogyai Péter, - Bererédyek,
 Szareák, majd a kiegyezés időszakában fellépnek a
 vitézlő és nemzeti - nemesek. Itt igaz, hogy kicsi
 birtokokhoz jutnak, s ezeket a kurta nemeseket nevezték
 el a lakosság "hítszilvaqás" úrnak. Ezek közül ne-
 vesítés volt valami Golobics család. Ágasata kihalt
 már azóta teljesen. A jobbágy felszabadulás után

a körség kepe pendeződik. A jobbágyok kicsi telepeiken u. n. szellő telepeken útnak tanját is építenek ottont. Azonban még most sem végleges a helyzet, mert a szellő telepeket nagy robottal tartotnak a felszabadult jobbágyok és inkább elvándorolnak másfelé szerencsét próbálni. Később az urbéri elkülönülés után a telkek megosztásával előtérbe lép a konvenciók családok elosztása. Ez újabb béművelést jelent az akkori falúnak. Azonban a lakás kérdéssel adódnak nagy problémák, mert nagy családok családok, "közös" lakásokban nyernek csak elhelyezést. Egy-egy nagy családhoz egy-egy szobájában 4-5 család is össze tömörítettek. A konyhák is közösek. Sokszor 8-10 család főzött egy helyiségben. Némelyi béművelés állott be a robotosok helyzetében az 1919-es időkkel kapcsolatban. Már csak két család lakik egy szobában és egy konyhában. Az akkori földesurak: Főris Lajos, Fuhász Kálmán, Szervác N. örv. Haár Gyuláné, Márffy Ferenc, várbergyai Borgyay Ferenc, a 19-es Tanácsköztársaság idejében a kényszer hatására béművelték ugyan a családok között, de utána ha nem is teljesen, de mégis csak elfeledték, hogy a család-náluknál többet érő ember. A 19-es Tanácsköztársaság bukása fellegyvertek a "kegyes meggyötört" szivű földesurak közül Borgyay Ferenc két fia; Borgyay Pál és Borgyay Szilárd (Pipet) nevű fehérgarda hadnagyait és végül a bosszútré hajszolva tették. Itt a faluban a szülőikre való tekintettel nem mertek ugyan semmilyen gasságot sekedni, de a kőnyekben, így a balatoni berekben, ahol a madár sem jár! Természetesen, hogy ezért a "pundcsinalásért" Flotthyéktől valamiféle magas kitüntetés kaptak és bizony nagyon felvitte az isten a dolgukat akkoriban. - Ha nem a felszabadulás időszaka úgy szétugrasztotta ezt a gardát, hogy hír sem érkezik felőlük! A Flotthyéle birtok védettségét is ők elvették. Amíg a paraszt gazdaságokat szétromboltak árveréssel a Nagyatádiéle kölcsönök felvételéért miatt, addig ők a marokba rögzítve dőssöltek, "urizál-

tak." Olyan előkelők voltak, hogy csak autóval, vagy megyes fogattal közlekedtek. A község fiataljaiból is néhányan titulin város, Komló is Bpestre irányították életük fonalát. A Kaposvári textilkombinátum is dolgoznak fiaink - lányaink. Ezek száma mintegy 38 fő. - Községünk képét teljesen megváltoztatta az 1945-ös földosztás. A családok valamennyien új gazdák lettek, 5-10-12 holdas földterületükön is fel is építettek 90%-ban kis családi otthonukat. 1945 után mintegy 170 ház épült a falu határában, az úri birtokok helyén. Ma már az új gazdák közül többen Termelőszövetkezethez tömörülve a közös gazdaságteremtés áldásos eredményét élvezik.

1. A lakosság még a mai napig elég elzárkózott életet él. Ezt a kellemetlen tulajdonságát természetesen az öröktől örökölte. De ez is csodálkozunk rajta, mert a falu, vagyis kezdetben a település is - mindentől távol esik. (Körmös-vagy forgalmasabb hely a járási székhelyünk, megyei székhelyünk is távol van.) Szóval még az is előidézte ezt az elzárkózottságot, hogy a környező települések néhai is hasonlítottak ehhez, pl. a földesúriak zsarnokságai, leigázottság iránti változások hi az emberekben! - Sőt nem volt semmiféle vonzódás egy körmösbeli - közelebbi - vagy távolabbi élet lehetőség felé, hisz mindenhol egyforma volt az élet. Örök kritikával üldözik a faluban azt a fiatalot, aki a tudás vágya és magasabb életforma után törekedve felkeresi a várost, a gyárakat.

2. Amint már említettem $\frac{2}{3}$ részre a földterületnek a földesúriak tulajdonában volt! A Termőföldek jara, az erdő pengetései, a mérhetetlen legelők. Ha a parasztok a jószágot akart nevelni - tartani, kénytelen volt a földesúr legelőjére hajtani busás legelő terét és még dolgozni is kellett bizonyos napszakmokat a nagyságos úrnak! - A haragos uraságok 3-4 ezer holdján terméssel, hogy nem tudott a konvenció's családok életét dolgozni, vagyis nem bírt a munkával, kellett hát homályos munkások is alkalmazni. Bizony

szántalanszót messze vidékről, Zalából, Keszpelemből hozták kezeztől a hónapsszamosokat! -

Az idős emberek elmondása szerint a nagy papák még fűveléssel tarták - martaák a földet. 1890-es években. Nagy feltűnést keltett a faluban Barca uraság első vaskéje. Őztől már hamarosan elterjedt földművelő szekéreké vált. Majd megjelent az első gőzeke is. "Ördöngös martinának" nevezték. Le sajnos ilyen "nagy szabású gép" csak az urak földjén szántott, a paraszt legfeljebb csak nézhette!

Később az 1925-ös években megjelentek az urasági birtokon a traktorok is - 1945 után azonban a modern mezőgazdasági gépek a paraszt dolgozó földjeit is megmunkálják, felmentik őket a földművelés nehéz munkájától! - Na már a legfejlettebb gépeket ismeri az egész falu, és nem is idegenkednek tőlük, mert felismerik hasznosságukat - keliszereőségüket.

A lakóhelyünk népzsűrűségét bizony több ízben erős mértékben megtizedelték a régi idők pestisét követe a kolera. Először szerint 1780 körül csak 18 család maradt volna életben. A legutóbbi kolerajárvány 1886-ban szedte össze családait, de már mérsékelttel számmal. H. P. B. C. is vasmarokkal gyűjtötte adatait, különösen az első világháború idején és utána következő években. Tízestren magas ekkor a gyermekek elhalálozása. 1900 körül a lakosság száma elérte a 740 lelket. A 14-es világháború után 570 körül maradt a létszám. 1920-25 között már 700-as létszámmal dicsekedett a nyilvántartás. - 1914-20-ig a gyermekek halottak száma 3-norosa a felnőttekének. A nélkülös, miniszteriség, gondozatlanság, orvos és gyógyszer nélküliség hatása ez. Ugyan csak magas számú nő halottak este is. A világháborúban kiérd a karentéren az urasági család, fiával együtt. Tűzhöz, hogy a család apja is öregje, éhen ne pusztuljon, a család anyja régi pl az urasági istállóban a bérés munkáját, ősi kanász módján az urak disznóját, szántja a négy ökörel a földet, hordja szekéren a trágyát, s telek edm.

a hasigéző nőben - írja az úraság részére is a föld. -
A gyermekáldás nehézségeit túrta és viselte a regény job-
bagy, majd a család, a "szöllő" a kis paraszt. A jobb
módban él, birtkos réteg, akár úri, akár paraszti bi-
zony, az egyke vagy az "egy k" mellett töltött ki. Nehogy a
birtok tölt felé prédálódjön az örökséggel!

Aratásrajkról nem tudunk. Munkás és paraszt felke-
lésekre vonatkozóan nem sikerült adatokat gyűjte-
nem.

A szocialista társadalomban megváltozik az életkörü-
lem arculata. A birtok viszony változás már meserbe
tereli a dolgozó parasztságot, de egyben a munkásság
életét. Már nem a vagyon, és a "minél több" a fontos,
hanem az "ember". - A gyilkos népbetegség meggyógyítása
és megelőzése a D.C.G. oltással, - a diphtheria és egyéb
fertőző betegségeket elleni védőoltások, a penderes heti
orvosi tanácsadások, iskolai orvosi vizsgálatok, cseve-
mő gondnás, terhes és szoptató anyák állandó
orvosi felügyelete, fertőtlenítések orvosi keretű és egén-
ség védelemre kész tanfolyamok szervezése - tartása,
mind az ember értékeit építik.

H. A földbirtokosok életmódja bizony abban az
időben irigylésre méltó volt! Hárbrgyay Brgyay Fe-
rene a "kis király" tiszta híveket négy fogatm há-
guldán végig a környéken. Brgyay Pál versenylo-
telepének díjnyertes paripáin és kocsió verseny lva-
in grassált. Elegáns hintójának ülésen maga mel-
lé ültette nagy fülű fekete kuttyját és nagy vágatást el
a nehéz csomagot pipeló állomásra igyekvő útas mel-
lett a 9 km-es vésztápai úton. Nagyon gyakori eset
volt az is, hogy Haár né kastélyában a "külföldi vendé-
gek" egész raja heteket-hónapokat töltött el. Hogy ki-
tán többen preszek magukat, hát túl gyakoriak voltak
a "nagy úri bálak" - Flyenkor nagy ebéd, nagy vor-
posztrak vártak a meglévő helyi és környéki "ura-
ságokat" - a "zártkörű bálra". Itt volt astart psem - i-

szom, - di nom - danom! De a család még a kastély udvarán
sem mehetett keresztül, mert nem volt szabad hallania sem, de
látnia sem! Ezt még a faluban lévő kőházak mellett is
őnök járhattak fel alá, hogy elvararják a kíváncsiakat!

Férfiakkal és ilyen szokatlan módon ki merített a résztve-
vőket és magától pitetidin jól esett a más napi és még
harmadnapi pihenés, kért a kelés stb. Főgyógyosmányaiban ők
írak voltak és a kegyes parant. Csak csak ő íratták ad-
goatt! A családember gyereke már 10-11 éves korában, "vix-
hordr." volt az aratibandánál, viszont az "urifiaikat" még
14 éves korukban is mevelni öltetette. - vethetőtte kényertette.
Amikor a napjaink kisasszony súlyosan megbetegedett, mert
ki melegedett a lovaglásban, Amerikából meghozatták a
gyógy szert számára pepüligépen, de a kamara gyomjörü
szép 18 éves lányának el kellett pusztulnia tifusban - mert
hiszen marad még parasztlány plég a világon. 1945 óta
más a világ, nincs "uri-muri" - Gyoszt a világon a
munka és annak legméltrótt képviselője a kérges te-
nyerű dolgozó nép!

Lakóhelyünkön sem trát sem nemet sem diktáló nyel. 5.
rű lakosság nincs, nem is volt. A régi "nemzet" világban,
amikor még a vitélő és nemzeti uramik napja raggy-
gott, 1870-es évektől a 14-es világhátrúig - a zsidók
telepedtek a faluban szép számmal. Legtöbbje valamiféle
eparral foglalkozott, nevezetesen volt a terrácsi szűrkabóság
is. Messze vásárlásra vittek még a későbbi időkben is
amikor már keverték Tándori merű mester vette a
műhelyt. A többiek fűtőre "fukterre", "kattk" - "ronay, redr"
mestereket nétek. Pók is volt közöttük. Rófos kereskedők
és szatrosok is ők voltak. Zsidó templomukat is csak
hamar felépítették, de ma már csak a helye van.
Ligyan csak kőcomárrok és mézárrok, vendégfo-
gadók voltak a faluban. A kerenceskereskedő
mekik és csak hamar jól megszédtek magukat. A nemzeti
írak sladirodáltak, ők vettek meg a firtakat, melyet később
hiszen darabokban sladtak nagy újabb berándorlókra.

Ezek a kőép paraszti birtokok ma is megvannak legnagy-
gyobb részben a leszármazottak kezében. De a szász mester-
hasága folytán a szidóság kipusztult falunkból.

Cigányok nincsenek -

IV.

Lakóhelyünk területének mai gazdasági megosztása -
ga a következő: pász terület 936 kh, - legelőterület 477 kh,
szántó terület 5207 kh, - kert terület 111 kh, - kert 109 kh,
pajz terület 473 kh. - rét: 392 kh.

A lakóhely egész határában kalászosok közül: búzát, or-
zst, árpat, zabot - kaporok közül: burgonyát, tengerit,
répát termelik. Szari növények közül főleg a cukorré-
pát, kendert, dohányt, kevésbé mennyiségben lent ter-
melik. (Szari) újabb gazdasági formákkal kitermeltek
a gyapotot is a kísérleti gazdaságban. A T. K. ben gyöngy-
rű predmnyt hozott a Sz. U. -ból kapott burgonya termel-
ése. Holdankénti átlaga pléri a 60 q-t. Különösen nagyon
sok és jó termési átlagot ad a (60) Bóinkúti és a Somogyi
búza az egész hatáiban. - A zöldség és főzelék felét
termelése főleg az örség belső területén mutatnak nép
predmnyeket, mert bővebb a talaj. Míg gyümölcs és szőlő
termelés szempontjából a külső terület is vényetül. Szom-
ban még esen a téren kulturálatlan a termelés, mert
piaci eshetőség nincs a nagy távolság miatt. Az újabb
almafajták megemlítendő a jónathán és a Bellefleur,
a magyar pogácsa és a csanett egyes fajtái. A szőlő ter-
melésnél főleg a bírkölt termelés, részben a talaj, részben
az értékesítés akadályai miatt mellőzik a csimge szőlő-
lik termelését. Nemesebb fajták közül az olasz riesling,
a sárfehér, kövidinka, - más opostri. A kevésbé nemes
fajták közül főleg az öbelleri, a nova borkölt érve-
nyesül. Helyenként az isabella lugások is gyakoriak.
Így nemesebb borkajták kitermelése esen a vidéken is-
meretlenek.

A meső gazdasági a régi időben a faektől fogva
a vaskeő keresetül pljutott a modern gépi gazdasá-
gkódáshoz. A T. K. és a kísérleti gazdaság teljes képet

nyújt a kényszeri szellemű gépjárművel történi mexögac dalko-
dás kép eredményéről. Itt látni azt, hogy a nagy mexögac-
dasági gépek csak nagy területeken tudnak tükéletes munkát
végezni, míg a pártlira szerű parcellákon a förgőhidással
sok kért okosnak.

2.
Az állattenyésztéssel kapcsolatban még kell említéni, hogy
az úri birtokom tenyésztett, hídegy marhaállomány, "Kilaj"-faj-
tájú törzse, még ma is megtalálható késett mértékben át-
tearmasában. Igaz ugyan, hogy a "pimeres" ökrök már
eltűntek a szántérföldekről, de amjünk vagy az apa állat
ivadéka még ékeskedik a szép fejekkel a szarvokkal. A lakó-
ság mégis merete a jól fejelt fajtákat, s már több gazdaságnál
törzskönyvezett, "örnyhádi" és "seimentali" fajú tehenet talá-
lunk! A D. sz. ugyan csak gyönyörű fajtiseta tehenérettel dol-
gozta - A birtalomány kicserélődött, az aprt magyar lőről
a "Lipicai" és "Muraközi" fajtákra. Felismerve mindkét faj-
ta tükéletességét. Az újabb állattenyésztés fejlesztésével a "Nomi-
usa" fajta is kezd teret hódítani. A takarmányosítás bizony
mehécségek elé állítja a tenyésztéket. Nincs megfelelő te-
gelő-víznyos, egérségtelen. A legtöbb gazdaság kény telen
hársilag takarmányosítni egész nyári időnyben is tehenet.
A takarmány feleségek közül a lucerna, tohera, lóhera, ré-
ben vödri növényekkel, réseben nyíltan - természetük vöd-
künkör. Igazornásra még a mai napig is használják
a fajú teheneket. is a (f) lófőgátrók mellett a parasztaga-
dák. Nagyon kevés százalékban szabadult fel az igazorná-
alál a lőr és tehen a gépesítés ellenére. Nem bírják fizetni
a drága gépi munkáltatást. A sertés tenyésztése sokféle
váltmányt mutat. Legjobbban elterjedt mégis a fekete here-
pék faj, amely igénytelenségével, kitartásával megszerce-
te népkerüségét. Félseleg sertést nem tud a lakosság me-
velni, mert nincs legelő és egész éri szontartást nem
tudja adni - Itt pár gazdaságnál találunk juhokat is.
Réseben, "kerinni", réseben, "sigta" fajtákat. Gyapjújukat
hársilag felhasználják és megkerlik. Tehéi kerül stadással
csak. Baromfi állományunk nem tiéta fajbaromfi.

Legmegfelelőbb a parlagi magyar és a keverék magyar fajta tyúkok. A F. K. ügyeknek meghonosítani a „Lekhorai” állományt. A leiterleteknek jó eredménnyel járnak.

Állategészségügyünk a felszabadulás után rendszeresített.

A mérésnek kialakuliban van. A környéknek 5 méterest van. A terep megfelelőnek bizonyul. - Akác praisig és útmenti akácfasítások kedvezőek. -

3. Erdőinkben legnagyobb részben akácfa található.

Élőföldül vörösfenyő, tölgy, kevi juhár, faggal és kornadai nyírfa. A tölgyestől nagyon sok szántóföldet, a többiekből bányafát állítottak elő. Még kell említeni a kerkán fának alkalmas körisfáinkat is. Sajnos nálunk keményféle fafeldolgozó üzem nincs. A lakosság saját céljára használja fel a gombát, cprot, földindit, mert a piac társaság. - Fűzetünk mincener. Ez pári pogyini gardának van pár bokrós fűzet, melynek veszőjét ő saját maga feldolgozza pogyini céljaira. -

4. A régi idők háziasszonyai és a falu szövő mesterei, tavakaisai hassen időkön át zörgettek a házi kőröket.

Őreg apáink brigatyájának is zörgetéssel vásznát, valamint lepedik és másféle vásznakat szöttek régvánra.

A zöld pársitra teregetve locsoló kammával zörget megöntötték a reg vásznakat így zörgetették meg. Különösen szép volt a kovácsi „himnes törülköző”, melyeket vásárra is a vittel a környékben és társalabb is. A teli időkön zörget a házi „zörgetései” kókka is kőröket mellett zörgettek. Ma már nagyon kevés helyen zörget a kókka.

Se nem kendert és lenkálakat dolgoznak fel rajta, hanem inkább birka gyapjút formak fel, hogy az asszony nép állathassa meleg kötött holmival a családtagjait. Még egy takácsunk él a faluban, aki csupán teli mellékfoglalkozás ként zörget néha-néha. -

Próbálkozott a lakosság több ízben téglazörgetéssel, de nem sikerült jó használati téglát előállítani, mert a talaj nem megfelelő. A külső nyitási késszeu építkezések zörgetésü homokzeteg van. Semmi nemű

háziipar behatóbban nem fejtrdött ki.
 Közlekedés szempontjából a falu elöte haladt, amiros
 1938-39 ben a falu kövesútát kapott. Az időig bizony fene-
 ketlen sártenger, járhatatlanná tette a falúban is és a
 hatáiban az utakat. A tavaszi hóolvadás, az őszi
 eszések féltette váltotta ki a falusiakból a rossz útra
 vonakozó jeleket, amiket „vendég marasztaló” és „piac-
 ti sárnak” nevezték a mérhetetlen pocskot. Az utamenti
 árkerékkel némileg megjavították ugyan az utat, de nem
 véglegesen. Égyesek elbeszélése szerint azért kellett ide a
 faluba letelepedni három nagy bográrnak és ugyan
 annyi kovácsnak, mert a rossz útar miatt pengőleg
 kocsit kellett jövitani, gyártani. Az utóbbi időre folyamán
 bográrainkat is kovácsainkat messze vidékről fel-
 keresik. Köznyelvi vásároksa is kallitauar bográr
 munkát. Piaci forgalmunk feléléntült karcával ami-
 sta köves útunk van. Kaposvárra is vize a lakosság
 néha, néha piaci árú. Magyar időben inkább főzéket
 feleket vagy szabad gabonáját, malacát, tejterméket,
 baromfit. Gyümölcs feleséget a nagy távolság miatt
 nem igen tudja piacta vinni. Kaposvárral mintha
 közvetlen je útunk psar nagy részével érhetjük el
 meggyi nék helyünket. Sokkal előrelébb lenne az össze-
 köttelés Kaposvárral, ha Somogyfája - Törnye, és le-
 szelvénya között a hiányos három kilométeres és
 hat kilométeres útszakaszokat bekövesnék. Szaj raj-
 tunk keresztül közvetlen közlekedési út nyílna meg

18-

harcali és Laposvár között, ezzel Romániában kétszázéves
is lehetne kelmei. Az állati vontatást még nagyon me-
többre alkalmassá a laticsság, részben az idegenkedés
részben a magas fuvardíj miatt.

VI. Lakóhelyünk 1945 előtt nem élvezhette a mosai vagy
a színházi művészet értékeit. Távolság a városról!
Tik tudták lehűszeni a távoltságot és a melleségeket?
Hüknek pher idijük, pénzük és megfelelő közlekedési
eszköz áll rendelkezésükre: az úrak. A művelődés, jellem,
karakter csakis az ő létkörükben alakulhatott ki, mert a
dolgozók egyénisége lelkület, felfogása nem beshatta
elsajátítani a műveltséget. - „hisz durva kezu emberek
nincs esse ihjesmihce” - mondták. És a mellemi kultúra-
körös hosta magával a szuppos, „pitars,” urasági
posta helyére az elkülönített kastélyok építését. Felleg-
zetes apró tornyi épület a nagyterjedelmű Márgffy kas-
tély, ahol ma a kiterjedt gazdaság székháza van. Ez
volt a falu legsebb, legcsinosabbau kiépített kastélya.
Tombitásra meltr a Brqyay Ferenc és a Haár Gyulaúé
féle kastélyok. Ezeknek semmi különlegi építési kép-
ségük nincs. Éredeti alakjuk megőrsese mellett, nemis
külső csinosítás, alakítás található rajtuk. Az előbbi
részben köz séji kultur ott hon lett, részben kiegészítő tan-
terem és pendrii lakás. Az utóbbiban a helyi „Férmel”
szövetkezet székel. A gépállomás a Juhász féle házban
foglalt helyet. Azóta már nagy átalakításokon
ment át. maga az urasági lakás is és a melléképü-
letek is. -

A kivérlési gazdaság tulajdonában van községünk egyik legrégebbi "hodályá"- az - "Andris kastély". Nagy esők-dőlés irányban fekvő felsően síma épület, csak belső belthajtással nagy terme árulja el, hogy eredeti gazdasága Benczedy pár évtizedig dőssilhetett benne. Még kell emlékezni még a küllelki "atyámfiait is. "A parasztnéraságok" vityjúrit, ahon a falusi felhőten járri uraink neverték őket a: Sibola Gábor és Sibola Péterre fele utmenti kiskastélyokat is.

Ézek már nem láttak és nem kaptak nagy mértékű fényűsést. Gazdáik jókarban tartották házaikat. Még kastélykerüségét hirdeti a Stutter fele ház is. Uri pompa, uri gőg csak kastélyokban érte jól magát. Se milyen jó, hogy a falak nem beszélhetnek, mert a művelt úri körök azok díszességét feltárnák. az útrókit plitt.

A mi iskolánk kb. 150 éves múlttal tekinthet vissza. Egy-
 nek állítása szerint Pusztakovácsiban 1810-es években már volt iskola. Hogy mennyi a tanulók létszáma, adathiány miatt ismeretlen. Az 1877-es években pléri a tanulók száma a 30-50-ek. Ekkor már Hutnyánsky Lajos tanítja a gyerekeket. akit "mester úrnak" hívnak az iskolában és a faluban. Az alsó temetőben nyugszik. A régi iskola és tanítói lakás kb. 1815 körül épült és 1880 körül alakították, illetve megújították az épületet. - Egy tanterem van csak, de kúrto-pusztáról is idejárnak iskolába. Ugy mintén a másik küllelki területre Hókéd, Próna pusztáról. Az 188-as években túlszűrt az iskola, de pontos számadat nem tudnak a régi írogjóink mondani. Hutnyánsky

„mester úr” rendszeres tanítói volt mondják. Édesapámnak is
 ő volt a tanítója. Ez tanerő küsd az első világháború
 utáni időkhöz. Az állapot tartóhatatlan. Kürtös plá iskolát
 csak egy csárda épületében. Ami falumban pedig kettő ta-
 nerő veszi át a munkát, de egy tanteremben. Mindenhol
 képesített tanerők vannak sokos már. A falu akkori két-
 tagolttsága magával hozza az analfabétizmus erős né-
 zalékát. Ok: távoltság az iskolától, a munkába befogott
 gyermekkor. Még mindig akad analfabéta, akit konoksi-
 gánál fogva nem lehet behívni iskolába. - 1945 óta már
 nagy haladás mutatkozik. Értiszedes vergődés utáni el-
 jutunk 1949-ben a harmadik tanerőhöz. 1938-ban megapad
 a tanulók létszáma, mert Hlti-kölked pusztán felépül a
 somogyfajki Hund Hlti-romány által adott területen
 az állami népiskola. Ez az iskola magához öleli a
 falu felső területeinek Prina pusztáit, Sibola, Hlti-Felso
 kölked puszták gyermekeit. kb. 42-es létszámmal. Valamint
 köze veszen háború előtti években. 1942-43, 44-ben a tanulók
 létszáma elérte a 136-ot. Éveken keresztül egyjegyű kellett
 tanítanom 1-IV. osztályig a pengelő tanulóit. Sőt még az
 ismételt iskolásokat is. Ferjem kármái kolgálatot teljesít-
 tett és helyettesítésével vajmi kereset tördött az egyházkö-
 ség, egy alkalommal 2 hónap hivatásával. - Vissza térve
 a felsőabaditói hadjárat utáni időkhöz, 1948-ban újból
 két tanerő, majd 1949-ben három, 1952-ben négy tan-
 erőse fejlesztik általános iskolánkat. Felnépesi Tanulók
 létszámmal. 142. Kultúr háson is van, amint az

előbbiekben már említettem. Még sok követelmény volt az ottani élethez. A falu 1951-ben kapta a villanyt. A falu rendkivül messze is van. Licskedhetünk 880 kérés népközműveléssel is. Székfenné már 1945 előtt is volt. Falusi tömegszervezeteink közül M. N. S. K., a S. J. Sz. működik életképesen.

Néprajz.

A falu legrégebbi hácai zsuppal voltak fedve. Lényegében legtöbbje összeomlott, vagy már kényvesből lebontották.

Építési módjuk legnagyobb részben „fészekrakás” vagy nagyméretű ráfog, esetleg tomis. Fellemezi rájuk az alacsony szög, és a vastag falak általában 70-75 cm. vastagsággal. Kisebbségi méretű ablakok, nyitott pitvarok, nyitott járathúzó füstös kémények, félrekes ajtókkal, szabad tűzhelyekkel. Bizonyos mértékű a régi irigek állataikat (tehén, ló, sertés stb.) földbe ásott istállóban nevelték-tartották. Mivel ez az állatszállás sötét volt nagyon, s világitani nem merték a gyülekező szalma, vagy gromnóviny tetraet miatt, ki vesették a tehenet - kecskét az istálló sötét dűchoe köztétek és nagy fejték ki. Innét származik az a közmondásunk „megfejjük a kapufelfát.”

Családi klettel kapcsolatban meg kell említeni, hogy a régi idők asszonyai nem szólíhatta páriját, férjemet, hanem „uramnak”. Mesék szerint esküvő alkalmával, a templomból hasa erve a ház ajtajában az új férj felszólította feleségét, hogy eszentül csak neki engedelmesskedjék, őt urának, parancsolójának is méri. A fiatal asszony erre szent bizonyodággal hívta és igéretet tett, hogy csakis „uramnak” nevesem, tündélem.

2.

22-

Tartom, vele élek - halok címes. Születésüket összeült a vének ta-
nácsa és az hisz hűséggel döntöttek az új múltot mere felett. A gyer-
meket nevelés próben vallási alapokra terelidött. A régiék fel-
frgása, csak vallásos ember lehet tökéletes értékű. Gyermekjatekuk,
mondókat, nem rejtenek magukban semmi különösöt. Halál-
est alkalmával összejönnek a gyászoló háznál és egész éjjel
vittakéntán imá és gyásza inekrei mellett. Temetés után a szeged-
kesre a meghívottak, a rokonság, halotti torra" ul össze ebéd
vagy vacsora keretiben. Több esetben előfordult már, hogy a
bíró határára megféleltesett a férfi társaság magáról és han-
gos motával és tivornyával ült a halotti torst. Ezt koccintot-
tak a meghalt hűvek egészségére. Ha parancz gacda halt meg,
akkor a temetési menet hástól indulásakert kiveretik az is-
táloból, seamos állatait" is melyek a kapuig elkísérik utolsó
utjára gacdájukat. Hosszgi rokator közül még ma is él
a lucasás, a betlehemesi különféle alakban - kilvente-
pesési hácrájás, zeneszóval, brass palackokkal, durramtós
ostóval. Disem'ölésüket a nyársdugán és hurkátánc.
Harásong éjneháján az éjjeli misére el kell vinni a "lu-
sakékét". - Azon úton mindenki meglátja jóit'entendéjé-
nek eseményét. - Husvét másodnapján a gacdaék megke-
pülik a határt. Minden gacda a legjobb komája, trigora,
pokona vagy éppen komcsédjával földjén letűz egy
barkás fűzfá ágat, annak tövéhez helyre annyi friss
búsa vagy rozs kalat a vetésből ahány évig kívánja,
hoagy "édes komája" éjén. - Utána a határ kerület gac-
dak jó áldomás írásra hívják meg egy mást. Ottul

magyarországi népi mulatásokat sokszor tartani váltakozó felváltásokkal és költészetével beolvassalokkal.

Érdeklődök magyarokra nem bukkantam. Hialakult helyi nép viselkedés. Öregapáink a brügalyát, öreganyáink a köpiét hozták. Rendszeres magyar banda minős a községben. Csimbalmos többet játszanak. köntök legyőzték. már Ferenc borbély. Érték ügyességgel járnak a népdalokat és táncdarabokat is. Régi íráshoz, könyvek nem állnak rendelkezésre, mert a felszabadító hadjárat alkalmával a község bel és külterületének hivatalos kiírásait megsemmisíteték.

Az alsó költészet népi adatként kapcsolatos a nyugati tudással, hogy 1945 előtt a somogyi fajki Hund féle hitbizományi uradalom tulajdona volt. A földöntes folyamán legelőbbje az ott dolgozó mg. esküdésük közebe került. Réseben felépültek és sajátjukban dolgoznak.

Nagykürtös pta.

Neveinek eredete 1404-es időről vezethető vissza. Zsigmond király a somogyvári apátság területéről adományozta ezt a területet Kistevés Fános nevű udvari emberének. Itt lett magyarosított a név Kürtös Fánosra és a település innem nyerte nevét. Ekkor már nagykürtös volt, s Kistevés Fános halálát templomot épített és függetlenített plébániává lett. Időnk folyamán tűzvész végigpusztította a községet, amiért az akkori tulajdonosok elhagyták a falut. Az üres telkeken elkallódott minden, a maradványok

épületek leomlottak, gazdaságuk vállak. Körtess Fajos és
 testvérénél leszármazottai a török elleni harcokban pusztul-
 tak el Sümegnél. Az újabb település már csak kisvártam-
 pusúttal jelleget, két mostan települnek. Körtess Fajos ada-
 tait a jelenlegi maradék kapróna belső falán egy már-
 ványba bevéselt tábla jelzi. Időközben a templom elvesztette
 egy hási jellegét, mert a tűzvész után nem javították
 meg. Későbbi települések folyamán a birtokos családok
 közül meg kell említeni Pongrács Klára, báró Ferenczy,
 Mátyás Főcsé, Vörös Lajos. - Pongrács Klárával kapcsolata-
 tosán meg kell említeni, hogy a néjhagyomány szerint
 a környék része volt, mert tui és csombárdi kastélyad-
 ban, vízfürdőt rendezett. Szép lányok régebben fürdött,
 hogy világhírű népszerűt megőrizze, mondják. Pongrács
 Klára kürtös birtoka seídarabokról és idővel elfog-
 lalták örökösök rokonai ágon. Így lett Hiskürtös Póré Lénés
 vagyis név változtatás után Pongrács Lénés tulajdona-
 majd másik részét Szánky Főcsé és Szánky Aurél test-
 vérek örökölték és Horváth N. bíró felesége révén réne-
 sült. Mátyás és Vörös féle birtokok később Boggyay család
 tulajdonába mentek át. Boggyay Ferenc birtoká-
 ból egy részt lányának öz. Petressnének adott át aki-
 től később fia Petress Iván örökölte át. A kapornát
 1935-ben javították és újból felavatták kapornánál,
 addig magtárnak, bálterimnek használták fel.
 1945 óta a fenti birtokok a dolgozó parancsok tulaj-

25-
donában vannak. Nagykürtös pótán egy S. K. és egy állami
gazdaság működik. Régi épületei közül említésre méltó
a Feszenszky kastély, ahol most a második számú iskola
és tanítói lakás van. A másik régi épület az első számú
iskola és tanítói lakás, ahol a régi időben nagyon jó
meneteli kocsonya volt, a nagyúrnak díszelő helye.

TASKA.

BUZSAK.

PUSZTAKOVÁCSI

ÖREGLAK.

F.kölked.

Halastó

Isk.

Alsókölked pta.

HÓDOSHÁTI
sz.h.

SOMOGYVÁR.

Prósza
pta.

NIKLA.

PÓLAVÖLCY.

Kisér.l.g.

A.M.G.

Nyires pta.

LIBICZKÖZ
MA.

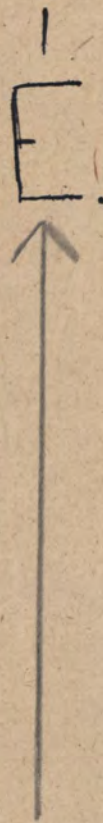
PAMUK.

T.Sz.

SOMOGYFAJSZ.

NAGYKÜRTÖS PTA.

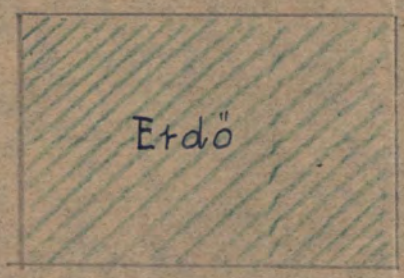
Dnc.

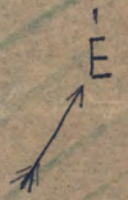
Pusztakovácsihoz tartozó kültelek

M: 1:500

Felső kölked pta

Erdő

Alsókölked pta

Erdész ház

← Marcali felé

→ Öregtali felé

Szetsey tanya
A. G.

Erdő

Pusztakovácsi felé

